

Г. С. ЛІОЗНОВ: СТИЛЬОВИЙ ЗМІСТ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шатова І. О.

До 100-річчя з дня народження Г. С. Ліознова

ВСТУП

Григорій Семенович Ліознов – «легенда» Одеської хорової школи і як продовжувач традицій К. К. Пігрова, і як унікальна особистість, що створила власний особливий стиль не тільки професійної роботи, диригентсько-хорового мистецтва, а й світосприйняття, культурних прагнень, ставлення до життєвих реалій.

Особистість, життєвий шлях та творча діяльність Григорія Семеновича Ліознова вже зачекалися свого власного відданого наратора-біографа, який водночас був би освіченим дослідником, здатним охопити усі сторони творчості видатного одеського хормейстера, майстра хорового виконавського мистецтва. Звичайно, звернення до творчої діяльності видатної мистецької особистості потребує створення цілісного уявлення про неї, свого роду «творчого портрету», як у процесі становлення та культурно-історичному контексті, так і зсередини, на основі специфічних стильових рис, що йдуть від індивідуального мислення майстра, тобто ініціюються особистісними ідеями та смислами диригента-хормейстера. Весь цей комплекс професійно-творчих складових виступає як методологічно необхідна умова в підході до аналізу творчої біографії.

Одеська диригентсько-хорова школа – легендарний феномен, оскільки подарувала вітчизняному мистецтву плеяду хормейстерів-диригентів, педагогів, теоретиків хорового виконавського мистецтва, яскравих особистостей, творчість яких стала основою українського хорового мистецтва у різних його регіональних формах та стильових напрямках.

Сьогодні спостерігається ґрунтовний дослідницький інтерес до формування і розвитку конкретних регіональних диригентсько-хорових шкіл в Україні, які по праву вважаються провідними у вітчизняній культурі та, особливо, – досвіду виконавської діяльності видатних диригентів-хормейстерів та педагогів, чії професійні

виконавські якості відображають рівень художнього професіоналізму хорової школи.

1. Г. С. Ліознов – продовжувач традицій Одеської хорової школи

Серед видатних представників Одеської хорової школи у першому ряду стоїть ім'я Григорія Семеновича Ліознова (1924–2019) – професора, хорового диригента, лауреата міжнародних конкурсів, художнього керівника хору студентів Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, засновника Заслуженої хорової капели Палацу культури імені Л. Українки.

Натхненна творчість Г. С. Ліознова завжди підкорювала слухачів дивовижним знанням своєї справи, глибокою емоційністю, тонким артистизмом, майстерно побудованою програмою концертів і здатністю миттєво, з появою на сцені, встановлювати незримий контакт із завмерлим в очікуванні залом... «Професор Ліознов Григорій Семенович є широкоосвіченим музикантом, обдарованим диригентом, який має яскраву творчу індивідуальність і величезний досвід роботи, що розвиває кращі традиції вітчизняної музичної культури», – пише в одному з відгуків видатний хоровий діяч, Герой України Л. Н. Венедиктов¹.

Григорій Семенович Ліознов відноситься до чудового покоління хорових майстрів, початок діяльності яких збігся з розквітом Одеської хорової школи.

Засновник Одеської хорової школи К. К. Пігров вивчив цілу плеяду хорових диригентів, які своєю творчою діяльністю внесли вагомий внесок в українську та європейську музично-виконавську культуру ХХ–ХХІ століть. В основі хормейстерського знання лежить практика та турбота про різноманітні можливості соціокультурного прикладання хорової музики. Так думав К. К. Пігров, так ставилися до своїх творчих завдань його численні учні, серед яких – засновники найвідоміших в Україні та далеко за її межами хорових виконавських колективів.

Культурологічне значення феномена Одеської хорової школи підтверджується її високою результативністю і універсальністю для всіх хорових жанрів. Ця закономірність чітко простежується в

¹ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, невідомі діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 298.

діяльності найвизначніших представників школи К. К. Пігрова. Провідні імена українського хорового мистецтва підтверджують застосування і розвиток методики К. Пігрова в діяльності академічних, народних, оперних, церковних, навчальних, дитячих хорів. Творчі та методичні принципи К. К. Пігрова, завдяки діяльності його учнів, широко відомі в Україні і мають вплив на інші хорові школи. Це затверджує Одеську хорову школу, на думку Л. Бутенка, як відкриту саморозвиваючу систему, універсальні принципи якої здатні забезпечити художнє виконання творів будь-якого напрямку та жанру².

Одеську хорову школу репрезентують і музикознавці-дослідники, чії роботи розкривають специфіку одеського хормейстерського методу, зміцнюють авторитет не лише одеської школи, а й українського хорового мистецтва загалом. Отже, на її основі формується і особливий напрямок одеської музикознавчої школи, що дозволяє зосереджувати, вивчати, розкривати найпотемніші сторони хорової виконавської майстерності. Одним із таких напрямів, частиною вже музикознавчої традиції, можна вважати наступне правило – всі характеристики історії та теорії одеського хорового виконавства починати з К. К. Пігрова, тобто постійно нагадувати про той потужний початок творчої хормейстерської енергії, якою був зосереджений в особистості, творчій діяльності цього засновника «хормейстерської справи» в Одесі.

Головна праця життя К. К. Пігрова – «Керування хором» – стала теоретичним та методичним підґрунтям Одеської хорової школи. Домінантою цієї книги, яка поєднує риси наукового дослідження та навчально-методичного посібника, є проблема диригентського втілення хорового твору. Відзначимо, що ця праця стала своєрідною енциклопедією формування хорового мислення диригента. Саме на перетині практики виконавського хорового мистецтва та методико-теоретичного осмислення його особливостей виникла унікальна Одеська хорова школа, яка значно вплинула на розвиток хорового мистецтва України.

Первинність духовної основи хорової традиції багато в чому визначило найвищий професіоналізм К. К. Пігрова як диригента-хормейстера та створеної ним Одеської хорової виконавської школи. Регентські традиції з опорою на «академічну церковність» хорового співу, встановлену К. К. Пігровим в умовах радянського навчального

² Шатова І. Історичні та стилеві основи одеської хорової традиції : монографія. Одеса: Астропринт, 2021. С. 125.

закладу, у хоровому колективі Одеської консерваторії, обумовило народження певного унікального синтезу художніх якостей хорового виконавства у злитті специфічних рис культового та світського (насамперед, оперно-театрального) музикування, їх переплетення, що визначає *стильову* своєрідність і напрямок стильової еволюції Одеської хорової школи в цілому. Поєднання цих відносно самостійних у нашій країні лівій виконавського професіоналізму (за радянських часів) здійснилося, в силу історичних обставин, в Одеській хоровій школі завдяки діяльності її засновника і видатного хорового майстра – професора К. К. Пігрова.

Церковну практику виконувати богослужбову музику заради *Духовного Удосконалення* виконавців Пігров переніс на світську хорову практику та науково обґрунтував свої методико-педагогічні принципи виховання хормейстера у праці «Керування хором». Він прагнув духовні традиції богослужбового хорового мистецтва перенести у стіни світського закладу.

Пріоритетність академічної церковної традиції в хоровому співі, що уособлювало для К. Пігрова «вищий рід музичного виконання» стала, свого часу, знаком найвищого виконавського професіоналізму і майстерності. Коли ми говоримо про хорову школу Пігрова, то саме від європейської музики, за допомогою навчання в регентських класах Придворної співацької капели, Костянтин Костянтинович успадкував класицистські традиції, розвивав традиції академічного художнього співу з установкою на широкий стильовий спектр і високий рівень виконавської майстерності.

Головним методичним і педагогічним принципом К. К. Пігрова у вихованні диригента хору був такий: «Хормейстер повинен виховуватися у високопрофесійному хорі з усіма специфічними принципами кваліфікованої художньої одиниці, тобто мати відмінний стрій, бездоганний ансамбль, хорошу дикцію і тонке, емоційне, хвилююче нюансування. Іншими словами, хормейстерський відділ має являти собою відмінний хор»³. Григорій Семенович Ліознов завжди дотримувався цієї системи виховання молодих хормейстерів у своїй творчо-виконавській та педагогічній діяльності.

³ Пігров К. К. Хорова культура і моя участь у ній (автобіографічний нарис за ред. А. П. Серебри). *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 30.

Дбайливо зберігати найкращі досягнення минулого та творчо розвивати все найкраще нове – головне творче кредо Григорія Семеновича Ліознова. Пігровська школа знайшла творче продовження в особі свого талановитого учня. Приклад К. К. Пігрова беззавітного служіння хоровому мистецтву став визначальним також і для Григорія Семеновича. Виконавська майстерність студентського хору під орудою К. К. Пігрова, інтерпретаційні втілення хорових творів вразила Григорія Семеновича глибиною розкриття музичних образів та досконалістю вокально-хорового співу, який стане для нього найвищим художнім ідеалом, джерелом натхнення і власних творчих пошуків. Де би він не працював – його творча діяльність була відзначена якими досягненнями.

Григорій Семенович Ліознов належить до плеяди хорових диригентів, вихованих безпосередньо самим К. К. Пігровим (випуск 1960 року за класом К. К. Пігрова – хор, Д. С. Загорецького – диригування). Спів у хорі Пігрова, участь у виступах чудового колективу, сповнених найвищого натхнення та чудової інтерпретації хорового майстра, були вірним шляхом пізнання хорового мистецтва. Найвищий художній рівень студентського хору консерваторії дозволяв Г. С. Ліознову реалізовувати свої творчі задуми, виконавські устремління та удосконалюватися самому як музиканту-митцю.

Вже на четвертому курсі консерваторії, завдяки своїм професійним та артистичним даним, Григорія Семеновича було залучено К. К. Пігровим як асистента хормейстера до «ідеально настроєного та роками виплеканого багатоголосого інструменту» – об'єданого хору студентів консерваторії та музичного училища, лауреату VI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів, володарю Золотої медалі та престижного Гран-прі. Об'єднаний хор студентів консерваторії та музичного училища представляв собою унікальне явище серед учбових хорів музикальних вузів країни, це був блискучий концертний колектив, відомий своєю високою професійною майстерністю.

Але починав свій творчий шлях Григорія Семеновича у далекі сорокові роки у м. Мелітополі, де він успішно керував самодіяльними хорами. В Одесі для учня одеського музичного училища, потім студента консерваторії прикладом глибокої відданості хоровому мистецтву стає творча та педагогічна діяльність професора К. К. Пігрова. Григорій Семенович працює учителем співу, керує шкільними хорами, втілюючи в життя відомий вираз корифея педагогіки К. Д. Ушинського про те, що «хорове мистецтво стане надбанням народу, коли почне співати школа». Показово, що із

сотень одеських вчителів, ентузіастів хорової справи, «Вчительська газета» виділяє роботу студента Г. Ліознова: його виступи з хором середньої школи № 29 на міських підприємствах, приміських сільгоспартілях незмінно користуються заслуженою популярністю. **Згодом, не покидаючи** консерваторію, Г. С. Ліознов працював диригентом-хормейстером Ансамблю пісні та танцю обласної філармонії, керівником об'єднаного хору філармонії та музичного училища, який став під його керуванням лауреатом республіканського та всесоюзного фестивалів, та з кожною новою посадою – зріст професіоналізму, шліфівка майстерності та розширення знань в різних хорових жанрах.

Величезний вплив на формування Григорія Семеновича як музиканта і хорового диригента справила особистість його викладача з хорового диригування Д. С. Загрецького, видатного учня професора К. К. Пігрова. Д. С. Загрецький в той час перебував у розквіті своєї слави і авторитету талановитого хорового диригента і педагога. Його вимогливість і принциповість у питаннях мистецтва, навчання хорової справи були настільки великі, що залишили по собі пам'ять на багато наступних років. Це була установка на віртуозне володіння технологією своєї професії, яке демонстрував сам педагог, і всі студенти класу Д. Загрецького з захопленням працювали над придбанням технічних навичок, яким приділялося багато уваги. Блискучий диригент, інтерпретатор Д. Загрецький прививав своїм учням дивовижну образність хорового мислення, високу технологічність диригування. Обдарований, висококультурний музикант, який володів сильною волею, гіпнотичним даром впливу на хор, Д. Загрецький здійснив величезний вплив на покоління студентів і педагогів кафедри.

Л. М. Бутенко згадує: «Взаємини студента та педагога-ровесника, вже відзначеного рідкісними на той час завоюваннями лауреата та заслуженого діяча мистецтв, відрізнялися теплотою, щирістю, повагою та безкомпромісністю. Феноменально обдарований музикант, який підкорює своїм феєричним талантом серця людей, лідер за духом Д. С. Загрецький не мислив себе другим ні в чому, чи то музика, людське спілкування, шахи, настільний теніс чи більярд... Багато що поєднувало різних за характером вчителя та учня: працездатність, спільна робота, спортивні захоплення, поезія, виключна пам'ять»⁴. Але була ще одна риса, що вказувала на

⁴ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 299.

спорідненість душ, – готовність до вибухової імпровізації. Цей дар виконавського мистецтва неперевершено впливає на публіку, особливо публіку досвідчену, адже імпровізація – завжди несподіваний вихід із найждженої колії передбачення, «порушення» виконавських традицій та вивіренних автором законів. За спогадами, Дмитро Станіславович не приховував свого захоплення блискучими імпровізаціями Григорія Семеновича за фортепіано, і не лише дозволяв, а й заохочував свого учня-колегу привносити цей дар імпровізації в хорове виконавство.

Нажаль, Дмитро Станіславович не узагальнив свій практичний досвід у підручнику або хоч би у методичних розробках. Водночас, школа передбачає діалогічну пару «вчитель-учень», а це означає і безпосереднє, живе, усне засвоєння досвіду, що особливо важливо для виконавського досвіду, оскільки за книгами його важко засвоїти: як приклад – диригентська школа Д. Загрецького. Але саме Г. С. Ліознов, як його учень, сформував провідні принципи диригентської школи свого видатного педагога: 1 – пластика, ясність жестів, цілком вільних від будь-якої скутості, затисненості; 2 – сукупність усіх складових диригентського апарата; 3 – виразна кисть як найбільш концентруюча увагу співаків, яка відображає характер твору, штриха, манеру подачі звуку, його тембральне забарвлення, дикцію; 4 – обличчя як дзеркало душі, яке відбиває внутрішній стан диригента при інтерпретації того або іншого твору⁵. Згодом, професійні установки Дмитра Станіславовича було розвинуто в творчо-виконавській та педагогічній діяльності Г. С. Ліознова.

Особливе місце у творчому житті Григорія Семеновича займала хорова капела Палацу культури імені Л. Українки. Створена Г. С. Ліозновим у 1962 році капела з успіхом виступала як в Україні, так і за кордоном. Капела під його керівництвом стає одним із найкращих самодіяльних хорових колективів України та багаторазовим лауреатом всесоюзних та республіканських хорових конкурсів. Самодіяльний колектив під керівництвом майстра швидко досяг професійного рівня, його діяльність була відмічена почесними званнями Народної, а потім Заслуженої хорової капели УРСР (1967 р.). В цей же час Г. С. Ліознову було присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури УРСР. Високу оцінку виконавчої майстерності хорової капели, її керівнику давав видатний хоровий

⁵ Шатова І. Історичні та стилеві основи одеської хорової традиції: монографія. Одеса: Астропринт, 2021. С. 133.

діяч, художній керівник Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки, академік А. Авдієвський, оцінюючи успіхи заслуженого колективу, він констатував: «...капела є одним із найкращих колективів України за рівнем виконавської та професійної майстерності»⁶.

І все ж таки основні творчі досягнення Григорія Семеновича пов'язані з хором Одеської консерваторії/академії. Головною справою його життя стала виконавська діяльність із хором консерваторії/академії, із яким Григорія Семеновича пов'язувала більш ніж півстолітня плідна творча та педагогічна діяльність. З 1960 року Г. С. Ліознов стає хормейстером об'єднаного хору консерваторії та музичного училища, а з 1988 року – художнім керівником студентського хору Одеської консерваторії імені А. В. Нежданової.

Наприкінці 1980-х років, очоливши керівництво знаменитим студентським колективом, Г. С. Ліознов значно розширив творчий діапазон хору, включивши в репертуар твори авангардистського та поставангардистського напрямів. У кінці 1980 – на початку 1990-х років відбувся принциповий поворот до освоєння нового репертуару, коли з'явилася можливість брати участь у міжнародних хоровах конкурсах, у яких суттєве місце посідало освоєння авангардної техніки. У зв'язку з оновленням і ускладненням репертуару росте виконавська майстерність хору. Поворот у репертуарній стратегії хору, що відбувся на початку 1990-х років, вказує на динаміку професіоналізму Одеської хорової школи, визначає її життєстійкість, здатність до діалектики перетворень.

1991 рік став значною віхою у житті Одеської хорової школи: під керівництвом професора Г. С. Ліознова хор Одеської консерваторії став лауреатом Міжнародного конкурсу у м. Мензиздрой (Польща), володарем золотої медалі цього конкурсу. А професор Г. С. Ліознов одержав спеціальну нагороду – отримує звання найкращого диригента-інтерпретатора творів К. Пендерецького, лауреатом премії імені К. Пендерецького.

Хор студентів консерваторії веде активну концертну діяльність в Україні та за кордоном, з успіхом виступав в Австрії, Швейцарії, Німеччині, Польщі, Болгарії, викликаючи захоплення слухачів та

⁶ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 300.

критиків. За гастролю хору в Німеччині професор Г. С. Ліознов був нагороджений медаллю Еразма Роттердамського. У 1997 році хор запрошувався для участі а абонементних концертах із Національним симфонічним оркестром італійського радіо і телебачення (Турін). Як диригенти з хором виступали Хобарт Ерл (США), С. Аранович (Ізраїль), Ханс Бойерле (Німеччина) та ін.⁷.

Хор суттєво оновив репертуар, виконувалися дуже складні твори І. Стравінського, К. Пендерецького, А. Шенберга, А. Веберна, О. Мессіана, Л. Ноно, Д. Лігеті, Л. Дичко. Як зауважує Г. С. Ліознов, майже всі автори авангардних опусів у репертуарі хору представлені були духовними жанрами – реквієму, меси, або такими, що їх відтворювали: «Agnus Dei» К. Пендерецького, «Плач Дідони» Л. Ноно, «Lux aeterna» Д. Лігеті...⁸. Поряд з творами вищеназваних авторів було підготовлене виконання в Одесі, Німеччині, Швейцарії «Свадебка» І. Стравінського, що дозволило у подальшому органічно оволодіти технікою інтерпретації творів К. Орфа (виконувалися фрагменти з «Carmina Burana»), О. Мессіана, А. Веберна. Музика вищеназваних авторів в озвучуванні її консерваторським хором викликала величезний інтерес і захоплений прийом в Німеччині та Швейцарії. З програм «нової музики» слід також виділити фрагменти з «Реквієму» Л. Уеббера... З Одеським симфонічним оркестром хор готував «Реквієм» Мішеля дель Агіла, який був успішно виконаний в Австрії (Відень). Високопрофесійне виконання конкурсної програми та оригінальна інтерпретація твору одеського композитора Ю. Гомельської «Концерт музичних символів» принесла хору перемогу на Міжнародному хоровому конкурсі у м. Турі (Франція) в 2006 році – два перших місця (диригент – Г. Шпак).

У 2002 році хоровий колектив під керівництвом Г. Ліознова став лауреатом першої премії Національного хорового конкурсу імені М. Леонтовича у Києві. Вражаюче, хоч і закономірно: серед багатьох відомих колективів, які взяли участь у конкурсі імені М. Леонтовича (2002 р.) та керованих обдарованими молодими диригентами, найбільш одухотвореним, переконливим та емоційно свіжим, як

⁷ Одеській державній музичній академії імені А. В. Нежданової – 90 / [упор. Сокол О. В., Розенберг Р. М., Самойленко О. І. та ін.]. Одеса: Друк, 2003. С. 197.

⁸ Ліознов Г. С. «Нова музика» у репертуарі хору Одеської консерваторії. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 377.

згадують учасники, виявився виступ хору студентів Одеської музичної академії під керівництвом Г. С. Ліознова.

Не випадково і сьогодні важливою складовою діяльності хору Одеської музичної академії є активна участь його в публічних концертах. На глибоке переконання засновника Одеської хорової школи К. К. Пігрова, саме концертна діяльність є вищою формою демонстрації професіоналізму і майстерності хоровиків. У цих словах ми знаходимо підтвердження головного методичного та педагогічного принципу видатного майстра К. К. Пігрова: хормейстер повинен виховуватися в професійному хорі в єдності всіх специфічних стильових принципів його як кваліфікованої художньої одиниці. На відміну від студентських колективів інших музичних вузів, де професійні навички виховуються, здебільшого, в процесі репетиційної роботи, хор Одеської музичної академії веде широко розгорнуту концертну діяльність, де студенти мають змогу бачити своїх керівників, не лише в організаційно-репетиційному процесі, але й у конкурсно-концертному форматі. Система творчо-професійної підготовки студентського хору дозволяє відточувати виконавський рівень до найвищої майстерності. Саме тому протягом багатьох років хор Одеської консерваторії/академії – один з найкращих співочих колективів України.

Диригентський клас Г. С. Ліознова закінчило велика кількість випускників, що успішно працюють у різних країнах світу. Будучи художнім керівником хорового класу, професор Г. С. Ліознов виховав цілу плеяду хорових диригентів, які достойно представляють Одеську хорову школу на найпрестижніших міжнародних конкурсах та фестивалях. Учні Григорія Семеновича успішно розвивають основоположні принципи хорової школи, її багаті виконавські традиції які в Україні, так і в інших країнах.

Успіх педагогічної роботи Г. С. Ліознова – у багаторічній виконавській практиці, висновки з якої вміло передавалися учням. На уроках завжди панувала творча атмосфера. Його досвідченість в усіх видах мистецтв, глибока ерудиція в області хорової справи, в області диригентської майстерності, допомагала студентам оволодіти професійними навичками. Свій цінний досвід виконавської та педагогічної діяльності узагальнив у низці серйозних наукових праць, методичних розробках та статтях, що стосуються основоположних аспектів хорового мистецтва. Творчо-педагогічний метод видатного майстра оцінений його учнями, але ще чекає всебічного дослідження. Але насправді – учнями Григорія Семеновича можна назвати всіх випускників диригентсько-хорового

факультету, які пройшли хоровий вишкіл під керівництвом чудового музиканта.

1. Стильові основи виконавської діяльності Г. С. Ліознова як диригента-хормейстера

Визначати творчу спадщину музиканта-виконавця, навіть такого масштабу, як Григорій Семенович Ліознов, дуже важко, адже він належить до живої усної традиції, що виникає та щезає разом з ним. Але завжди вдається відкрити те головне, що успадковується у галузі музично-виконавської творчості від її провідних майстрів, що залишається назавжди у пам'яті культури: це образ самої мистецької особистості, втілений в тих стильових ідеях, які дивним чином набувають значення артефактів та транслюються від покоління до покоління, утворюють власний вимір семантики музичної культури.

Саме у залежності від творчої волі майстра розкривається стильовий зміст диригентської діяльності в академічній традиції хорового мистецтва у її композиторсько-виконавської цілісності, що охоплюють специфічні вимоги хорового виконавства з його вершинним диригентським вираженням, методичні настанови Одеської хорової школи, зокрема К. К. Пігрова та Д. С. Загрецького, сучасні для Г. С. Ліознова контексти діяльності хорового колективу тощо.

Цілком очевидно, що в області виконавського мистецтва, як і в композиторській творчості, провідну роль відіграють найбільш репрезентативні діячі мистецтва тієї або іншої епохи, котрі, своєю чергою, зумовлюють традиції виконавства, які в загальному контексті епохи, у взаємодії між різними рядами музичної культури, наділяються стильовими рисами. Причому багато з них обумовлені індивідуальними творчими відкриттями, тобто *авторським началом як важливим фактором стильоутворення*. Творчий феномен Одеської хорової школи підтверджує саме такі тенденції розвитку виконавських традицій хорового мистецтва України.

Таким чином, стильова своєрідність хору, хорової школи відображає творчу індивідуальність хормейстера як керівника хорового колективу, що підкреслює значення особистісного фактору в області виконавського мистецтва, адже саме диригент формує репертуар хору, виконавський стиль, розвиває та зберігає його технічні та креативні можливості. Говорячи про особистісне, ми маємо на увазі інтерпретаційний момент, коли індивідуальне начало відображається у виборі репертуару. Через що може проявитися

індивідуальність диригента, хорового колективу – тільки через ставлення до виконуваної музики.

Саме творчий суб'єкт, майстер, забезпечує переростання технічних завдань до осмисленого художнього процесу, здатного вливатися в динамічне русло історичної традиції диригентсько-хорового мистецтва.

Очевидно, що індивідуальна творча особистість диригента, його стильовий вибір визначає відбір з усієї маси наявних елементів хорової виразності саме ті, які він вважає основними носіями ідей та емоцій, обрані ним у якості впливу. Дійсно, усвідомлення виконавцем закономірностей використання різних засобів виразності (модифікацій темпу, динаміки, штрихів, тембру, характеру фразування, особливої вокально-ансамблевої технології) – необхідна умова переконливої інтерпретації. Але всі ці елементи виконавської виразності реалізуються в рамках певного стилю, адже кожний твір являє собою не відокремлене явище, а елемент або частину цілої інтонаційно-стильової системи в художньому житті певної епохи. А справжнє оволодіння стилем і формування виконавської інтерпретації відбувається у сфері живої практики.

Г. С. Ліознов – чудовий інтерпретатор хорової музики широкого історичного діапазону, яскраво і самобутньо розкривав музику різних епох і композиторів, тонко передаючи особливості стилю, жанрів, образів, характерів. В репертуарі студентського хору представлений значний історичний обсяг музики – від епохи Відродження до наших днів, в тому числі, багато творів західноєвропейських композиторів: Ф. Анеріо, К. Монтеверді, А. Лотті, Г. Перселл, А. Вівальді, Й.-С. Бах, Г. Гендель, Й. Гайдн, В. Моцарт, Л. Бетховен, Й. Брамс, Дж. Верді, Ш. Гуно, Дж. Россіні; композиторів ХХ століття: Дж. Пуччіні, А. Веберна, Дж. Гершвіна, Д. Лігеті, О. Мессіана, Л. Ноно, К. Орфа, К. Пендерецького, Ф. Пуленка, М. Равеля, В. Торміса; великий репертуар української хорової музики представлений творами А. Вахнянина, А. Веделя, М. Вербицького, Д. Бортнянського, П. Козицького, М. Колесси, О. Кошиця, М. Леонтовича, М. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, К. Стеценка, Л. Ревуцького, Л. Дичко, Є. Станковича, І. Шамо, О. Яковчука та ін. Велика увага в хорі – народним пісням в обробках А. Авдієвського, О. Бідака, М. Леонтовича та ін.; хорові твори одеських композиторів – Д. Загребського, С. Орфєєва, Т. Сидоренко-Малюкової, О. Красотова, Ю. Гомельської та ін. Серед жанрів представлені духовна і світська

музика, мініатюри і великі форми, численні обробки народних пісень.

Звертаючись до аналізу складових виконавських інтерпретацій Г. С. Ліознова, Л. М. Бутенко відзначає: «Мислення Григорія Семеновича – глибоко художнє, емоційне виразне. Він чудовий знавець музичних стилів. Його звукова хорова палітра точна і колоритна. Виразні засоби вибагливі, адекватні звукостану того чи іншого стилю твору. Мова йде не про автентичність виконання, але про його технічну сторону: фразування, прийоми артикуляції, принципи динаміки, характер звуку, темпоритмічні пульсації, які створюють особливий звуковий «букет», який визначає приналежність твору до конкретного стилю, і ширше – до певної епохи. При цьому підкреслимо, у виконанні хору під керівництвом Григорія Семеновича, індивідуальний відбиток особистості, якій складає власний стиль»⁹. Останнє базується на загальній культурі та чіткому світоглядному ставленні його як диригента до творів, які він відтворює.

Поєднання природної обдарованості та різнобічної освіченості Григорія Семеновича давало йому виключну свободу використання широкого діапазону засобів художнього і педагогічного впливу. Його судження в галузі мистецтва, літератури свідчали про широку освіченість та допитливу натуру.

Створення цілісного уявлення про Г. С. Ліознова, свого роду «творчого портрету», неможливо без характеристики репертуару, який опанував студентський хор консерваторії/академії за той період, коли ним беззмінно керував Григорій Семенович. Виявляється, що цей репертуар фактично охоплює всю історію музики, доходячи до творчості сучасних, зокрема й одеських композиторів.

Г. С. Ліознов незмінно наполегливо звертався до духовних жанрів, підкреслюючи *церковно-духовний генезис* хору Одеської консерваторії – створюється обширний репертуар духовної хорової музики. Довгі роки у хоровому репертуарі не було богослужбових творів, згодом він став поповнюватися духовними творіннями Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Леонтовича, К. Стеценка... Нагадаємо, що у радянський період деякі духовні твори репрезентувалися у співі консерваторського хору з новими,

⁹ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 300–301.

світськими текстами. Наприклад, концерт № 32 Д. Бортнянського, – О. Машистова «Роздуми»; або духовні твори звучали без їх вербального тексту (як вокаліз), або з переподтекстовкою, тобто з «нейтральним» текстом...

У виконанні хором Одеської консерваторії, з подання К. Пігорова та Д. Загрецького, які багато років працювали також у театрі й філармонії, особливо підкреслювалася симфонічно-театральна контрастність циклу духовного концерту. Драматичне прочитання стимулювалося концертною теситурно-регістровою напруженістю музики. У цьому плані логічним продовженням роботи хору консерваторії в духовних жанрах у 1980–1990-ті роки стала діяльність Г. С. Ліознова, у виступах якого пропонувалися творі Бортнянського й опуси «нової музики» (у духовних жанрах). У даному аспекті привертає увагу і виконавське прочитання Григорієм Семеновичем хорових творів М. Леонтовича. Так, Є. Бондар, узагальнюючи історичні, виконавсько-інтерпретаційні підходи до традиції виконання творів М. Леонтовича митцями Одеської хорової школи, посилається на В. Гузєєву, яка пише: «Образно-смысловий зв'язок з літургійною музикою простежується в його хорових мініатюрах, побудованих на фольклорній тематичній основі, де поемно-сюжетний розвиток поєднується із «стисло» наданими ознаками старовинної кантати-ораторії. Це подання великого жанру в мініатюрі (насамперед “Щедрик” – різдвяна кантата-поема, “Козака несуть” – поема-реквієм, “Піють півні” – поема-плач, “Дударик” – меморіальна кантата-поема)»¹⁰.

Варто підкреслити, що знаковою стороною творчої роботи студентського хору Одеської музичної консерваторії/академії – є активне звернення до «реквіємних» творів різних композиторів, взятих в широкому історично-стильовому діапазоні, від барокової епохи і аж до останніх десятиліть. Це пов'язано з підвищеним інтересом до канонічних духовних жанрів, що стало традицією творчого буття хору, затвердженою ще К. К. Пігровим, яка базується на єдності мови двох сфер хорової творчості – церковної і світської. Виконувалися Реквієми В. Моцарта, Дж. Верді, Й. Брамса, Г. Форе, Е. Уєббера, Мігель дель Агіла ...

Виконання «Німецького реквієму» Й. Брамса – особлива заслуга та гордість студентського хору. В атеїстично орієнтованій радянській

¹⁰ Бондар Є. М. Твори Миколи Леонтовича у виконавських традиціях Одеської хорової школи. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*. Київ: КНУКІМ, 2021. 4(2). С. 268.

державі легше погоджувалися зі звучанням католицьких, протестантських та інших конфесійних варіантів духовних жанрів, ніж з православним співом, органічним для національної традиції. Дійсно, виконання «Німецького реквієму» Й. Брамса хором Одеської консерваторії цілковито «вписувалося» у традицію його буття у післявоєнні десятиліття й одночасно, як це було з інтерпретацією і Моцарта, і Верді, досвід церковно-православного співу і привнесеної в нього оперності визначали стилістику прочитання «Реквієму» німецького майстра. Художній керівник хору професор Г. Ліознов усвідомлював свою причетність до традиції співу, що встановилася в Одеській консерваторії, користуючись також плодами співробітництва з німецькими музикантами у «післяперебудовчий» період 1990-х років. Характеризуючи виконавську інтерпретацію «Німецького реквієму», О. Муравська, зокрема, зазначає, що вищевказані позиції одеської хорової школи зумовлюють трактування, віддалене від лютерансько-церковного прочитання жанру і спрямоване на підкреслення типологічно-художніх ознак (направленість виконання до єдиної драматичної кульмінації, максимальне темброво-динамічне різноманіття подання фрагментів...). Хор Одеської консерваторії підкреслив кульмінаційну значимість № 2, ніби «накладаючи» досвід роботи у жанрі католицького реквієму (виконання Реквіємів Моцарта, Верді) на трактування твору німецького майстра. Метафорична сміливість такої інтерпретації очевидна і складає національну характерну лінію України в художній системі музичної Європи та світу¹¹.

Якщо прослідкувати виконавську історію студентського хору ОНМА імені А. В. Нежданової, то можна відзначити активне звернення до канонічних духовних жанрів. Очевидно, хор Одеської консерваторії/академії, створений у своїй художньо-стилістичній якості професором К. Пігровим, тяжіє до репертуару, вибудованому на духовних жанрах. Так, ще у післявоєнній Одесі, у 1947 році визначною культурною подією стало виконання Реквієму В. А. Моцарта, який зіграв значну роль у формуванні виконавських традицій Одеської хорової школи. Хоровий клас як високохудожня одиниця Одеської консерваторії визначився саме в 1947 році після триумфального виконання «Реквієму» Моцарта. З того часу випускників кафедри хорового диригування Одеської консерваторії (нині –

¹¹ Шатова І. Історичні та стилеві основи одеської хорової традиції : монографія. Одеса: Астропринт, 2021. С. 170-171.

Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової почали називати учнями «Пігровської школи».

Дійсно, Одеську хорову школу неможливо уявити без обширного репертуару духовної хорової музики, якій концентрує у собі морально-естетичний потенціал спрямований на реалізацію загальнолюдських цінностей, насичений світом духовності і надії, любові і спрямованості до досконалості. Активне звернення до канонічних жанрів дозволяло реалізувати потребу у високих ціннісних критеріях духовності.

Інтерпретаційні позиції Г. С. Ліознова демонструють художню свободу трактування духовних жанрів, виступають провідниками тих професійно-творчих ідей, які дозволяють вільно вибудовувати інтерпретацію відповідно до своїх стилістичних тяжінь та загальної творчої установки на високу майстерність. (Це стосується й авангардних опусів, майже всі автори у репертуарі хору були представлені духовними жанрами).

Одна з найбільш цінних сторін виконавської діяльності студентського хору під керівництвом Г. С. Ліознова – інтерпретація творів сучасної хорової музики, коли реалізується на практиці історичний процес впровадження у музичний вжиток новітніх стильових тенденцій. Глибоко знаючи та відчуючи всі особливості природи співацького голосу, Г. С. Ліознов прагнув розширити виконавські можливості хору, збагатити палітру хорового звучання новими фарбами. Зазвучала музика Б. Лятошинського, у репертуарі посіли почесне місце імена представників «нової української музики» Л. Дичко, О. Яковчука...

Виконавська діяльність Г. С. Ліознова набуває нового напрямку та значно розширюється. Певний пошук нових звукових образів у сполученні з традиційними канонами хорової естетики і став однією з найхарактерніших стильових прикмет хорового життя студентського хору під керівництвом професора Г. С. Ліознова. (Ще раз нагадаємо, що зазвучали дуже складні твори І. Стравінського, К. Пендерецького, А. Шенберга, А. Веберна, О. Мессіана, Л. Ноно, Д. Лігеті та ін.). За спогадами Григорія Семеновича, німецький диригент Б. Вульф, з яким склалося творче співробітництво, зауважив, що в Німеччині є лише кілька хорів, які можуть співати Ноно і Лігеті. Техніка кластера, в достатку використовувана авангардистами, створює великі труднощі... Напевно, тільки хор, що складається виключно зі співаків, що володіють абсолютним слухом,

міг би подолати труднощі співу такого роду музики¹². Проте, за справедливим судженням Г. С. Ліознова, класична база хору Одеської консерваторії визначила різноманітність виконавських можливостей, в тому числі в короткий термін були підготовлені складні програми.

Григорій Семенович сміливо експериментує в галузі новітніх стилістичних напрямів хорової музики. Оновлена музична мова сучасних хорових партитур, інтонаційні прояви нової гармонійної системи, нові звукосполучення, дисонуючі співзвуччя, вільна хроматика, безліч особливих властивостей і прийомів артикуляції вимагають від хорових співаків вільного використання інтонаційного матеріалу, освоєння та виспівування складної інтерваліки, глибокого інтелектуального й емоційного проникнення. Особливі труднощі співакам і хормейстерам доставляють інтонаційні прояви нової гармонійної системи, безліч особливих прийомів артикуляції, нові звукосполучення, дисоніруючі співзвуччя, вільна хроматика, оновлена музична мова. Освоєння хорових інноваційних, сонористичних композицій створює основу для творчого і професійного зростання виконавців, для розширення їх музичного та художнього світогляду. Новітні композиторські твори, які йдуть попереду можливостей хорового виконавського мистецтва, дозволяють співакам та хоровим диригентам шукати нові способи вокально-хорової виразності, вимагають суттєвих змін диригентських установок. Варто відмітити постійну участь студентського хору в міжнародному фестивалі сучасної музики «Два дні і дві ночі», якій став традиційним музичним форумом в Одесі.

Особливе місце в «репертуарній історії» студентського хору консерваторії/академії займає інтерпретація хорових творів Л. В. Дичко. Теплі творчі стосунки пов'язують Л. Дичко зі студентським колективом хору, та особливо пов'язували – з Григорієм Семеновичем Ліозновим. Саме йому Леся Василівна присвятила хоровий твір на слова Андрія Демиденка «В ім'я життя», який зараз є сталою частиною репертуару хору музичної академії, звучить надзвичайно актуально. «Інтонації сьогодення у поєднанні із музично-образним уявленням трагедії Другої світової війни,

¹² Ліознов Г. С. «Нова музика» у репертуарі хору Одеської консерваторії. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 377.

викладення яких виводить твір на наднаціональний рівень», – відмічає Є. М. Бондар¹³.

Варто зазначити, що у репертуарній політиці студентського хору ОНМА імені А. В. Нежданової гармонійно поєднувалися і продовжують поєднуватися різноманітні художньо-стилістичні виконавські проєкції, що вказують на свідоме формування репертуарної політики – широкий жанрово-стильовий діапазон, де представлено значний історичний об'єм, класичні та сучасні світські і духовні твори українських і зарубіжних авторів, обробки народних пісень. Задача навчання стильовим якість хормейстерської майстерності, закладена ще К. К. Пігровим, має сприяти реалізації ідеї комплексної підготовки диригента-хормейстера.

Аналізуючи художньо-стилістичні принципи виконавської творчості Г. С. Ліознова, можна говорити про нього як про музиканта-романтика, якому за душевним складом близька, перш за все, конфліктна драматургія з властивими їй драматичними контрастами, різкими зіткненнями, граничною оголеністю почуттів. Г. С. Ліознов майстерно володіючи стилістикою та багатю палітрою виразних засобів хору, вмiє знаходити несподівані барви навіть в тих творах, які, здавалося б, від початку приречені на непорушний церковно-культурний традиціоналізм. Маються на увазі його інтерпретації духовних творів, «в які диригент завжди привносив глибокі людські емоції, пристрасність, в силу чого процесуальність форми, яку він творить з нервовою, змінливою пульсацією матеріалу, гармонійно зливається з класично вивіреною архітектонікою твору»¹⁴.

Здається, що Григорію Семеновичу не чужий був і якийсь внутрішній гедонізм, що сприяв як творчому, так і життєвому довголіттю маестро. Можна згадати, як захоплює, поміцартівськи світло і радісно звучали у хорі під його керуванням моторні, темпові твори: «На гойдалках» Л. Денц-Г. Ліознов, «Тарантела» Дж. Россіні, «Як тут всидіти» Дж. Гершвін...

Обговорюючи виконавські трактування Григорія Семеновича, ми знову звернемося до спогадів Л. М. Бутенко: «Вибір темпу, та й вся

¹³ Бондар Є. М. Художньо-стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості : монографія. Одеса: Астропринт, 2019. С. 273 с.

¹⁴ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, невідомі діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 302.

темпоритмічна сторона виконання завжди безпомилково визначають рівень обдарованості музиканта, глибину його проникнення в образний стрій твору. Чітка архітектоніка композицій в ході виконання хорових творів Григорієм Семеновичем набуває гнучкості, еластичності, плинності. Темпоритмічний пульс не тільки залучає слухачів концертів у хвилюючі живонароджувані форми – і стильоутворені процеси, а й перетворює їх у активного співучасника виконання. І так можна говорити про всі складові виконавського мистецтва, що зливаються в загальну генералізуючу властивість музиканта-виконавця – образно-сміслові інтонування музики»¹⁵. Образно-сміслові інтонування хорової музики, де відбувається повне злиття музичного звукового потоку (хорового звучання) та образного ряду тексту – створюють особливу атмосферу співтворчості, в якій тільки і може існувати істинне виконавське мистецтво.

Дійсно, розкриття художнього змісту – образно-сміслового строю хорових творів Г. С. Ліозновим різноманітно і дуже виразно. Витоки такого яскравого образного мислення можна знайти, звертаючись до методики видатного майстра хорового мистецтва К. К. Пігрова, заснованої на усвідомленому сприйнятті матеріалу, що вивчається, на вихованні художнього образного мислення учнів, на активному ставленні до твору, що вивчається. Працюючи з хором над новими творами, К. К. Пігров наводив яскраві порівняння, малював в уяві виконавців «живі картини», тобто всіляко збуджував художнє відчуття «другої реальності» в музичній творчості. За їх допомогою К. К. Пігров проявляв дієве начало в художніх образах пісень і хорів. Методика видатного майстра, його яскраве образне мислення, багате внутрішнє бачення художніх образів – ця суто театральна-художня риса протікання творчого процесу знайшла чудове продовження і у діяльності Г. С. Ліознова. «Такий асоціативно-емоційний, ситуативно-театральний підхід у вибудовуванні інтонаційно-художнього образу твору зберігають та декларують всі вихованці Одеської хорової школи. Інтонаційна експресивність музичного мовлення, театральність мислення – яскраві ознаки школи К. Пігрова» – відмічає Є. М. Бондар¹⁶. Дана широка культурна програма дій керівника хору, покликаною пояснити співакам образну ситуацію та

¹⁵ Шатова І. Історичні та стильові основи одеської хорової традиції : монографія. Одеса: Астропринт, 2021. С. 168.

¹⁶ Бондар Є. М. Твори Миколи Леонтовича у виконавських традиціях Одеської хорової школи. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва. Серія: Музичне мистецтво*. Київ: КНУКІМ, 2021. 4(2). С. 266.

зацікавити їх художнім виходом цих знань у виконавському трактуванні – це один з наріжних каменів педагогіки К. К. Пігрова.

У даному сенсі Г. С. Ліознов був підготовлений краще за інших вже у студентські роки, тому що з ранніх років його любов до живопису, театру і особливо – до поезії навчила його бачити за текстом віршів яскраві образи. Майстерно володіючи всіма засобами хорової виразності, Григорій Семенович переконливо втілював їх у своїх інтерпретаціях. Усвідомлення художньо-образного змісту твору, створення власної інтерпретації прямо пов'язане з внутрішнім світом виконавця, його світоглядом, думками, почуттями. Очевидно, що для музичної свідомості цілком природним явищем стає інтерпретаційне втілення, на підставі музично-звукового подання, *своїх* особливих музично-виразних засобів, спрямованих на створення художньо-виконавського образу. Яскраве уявлення у музиканта, яке втілене відповідними звуковими засобами виразності, стає важливою передумовою художнього виконання, основою образно-смыслового інтонування вокально-хорового матеріалу, без чого неможливий художній ефект.

Консерваторські колеги та учні згадують про риторичне дарування Григорія Семеновича, його здатність впливати на виконавців-співаків та слухачів образно-метафоричним словом, добре знають про його любов до поезії, яка виражалася у читанні напам'ять, дуже тривалий час віршів... Це не дивно – бо хормейстер працює не лише з музичним звучанням, а й із обличчям у це звучання словом.

Григорій Семенович мав талант говорити зі слухачами переконливою та яскравою образною *хоровою* мовою. «Це особливо дивовижно, оскільки спілкується він із залом за допомогою чисельного колективу виконавців-співаків, які передають бачення диригента одноманітно, однотайно, єдиноемоційно і т. ін., тобто маємо наявно – колективний деміургічний процес, організований і керований волею та талантом диригента», – відмічає Л. М. Бутенко¹⁷.

Майстерність, стиль, характер звучання та інші виконавські ознаки хору повністю відображали творчу індивідуальність Григорія Семеновича Ліознова як художнього керівника колективу, який він очолював. У його трактуванні однаково переконливо звучали твори

¹⁷ Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, невідомі діалоги*: збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса: Астропринт, 2021. С. 302.

ліричні та трагедійні, жартівливі за змістом та філософськи зосереджені. Постійний творчий пошук, уміння зазирнути у далеке завтра – це органічна властивість натури Григорія Семеновича.

Таким чином, значення диригентсько-хорової виконавської діяльності Г. С. Ліознова в еволюційному русі Одеської хорової школи позначається у збереженні виконавських традицій професійно-академічного музичного мистецтва та, одночасно, – у процесі творчої стильової індивідуалізації відповідно до власних жанрових та стильових пріоритетів. Цей зв'язок обумовлений існуючим широким діапазоном стильових манер і багатим жанровим обсягом хорового репертуару, як найважливішого показника високої професійної майстерності у репертуарній стратегії еволюції студентського хору ОНМА імені А. В. Нежданової.

ВИСНОВКИ

Отже, стильовий зміст диригентсько-хорової діяльності Г. С. Ліознова розкривається в академічній традиції хорового мистецтва у її композиторсько-виконавської цілісності. Будучи безпосереднім учасником виконавського процесу (керуючи студентським хором), Г. С. Ліознов відкривав «художній світ» хорових творів композиторів не формально-відчужено, а з глибоким розумінням природи створюваного хорового звучання, поєднуючи дві важливих складові: інтерпретаційне втілення композиторського замислу та виконавський стиль студентського хору консерваторії/академії, що спирається на міцну, історично сформовану, творчу традицію.

Одеська хорова школа завжди була і залишається представником академічної традиції. Ретельний підбір репертуару і постійна увага до стильових аспектів виконуваної музики – це неодмінна риса академічного творчого колективу, де гармонічно поєднуються різноманітні художньо-стилістичні виконавські принципи. Репертуарна основа хору та її спрямованість, як змістовна діяльність, є передумовою стильового змісту, багатоскладений характер якого дає можливість визначити та показати напрямок збереження та подальшого розвитку виконавських традицій.

Саме в академічній виконавській традиції Одеської хорової школи, з якою Г. С. Ліознов був міцно пов'язаний впродовж усього творчого життя, виявляється особливий стильовий зміст його діяльності. Ця стильова особливість представляє собою звернення, з

однієї сторони, до канонічних жанрів, фольклорних зразків в інтерпретації й обробці провідних представників української композиторської школи; з іншої – до творів видатних західноєвропейських композиторів широкого історично-стильового діапазону. Тому в діяльності диригентів-хормейстерів особливо важливим стає виявлення провідних історико-стильових знаків музики, їх осмислення в актуальному культурно-історичному контексті й у зв'язку з технічними і семантичними задачами хорового виконавства, виконавської діяльності диригента-хормейстера.

АНОТАЦІЯ

У статті розвивається важливий персоналізований напрям сучасного хорознавства, котрий дозволяє засвідчувати явище творчого універсалізму у діяльності найбільш видатних представників вітчизняного хорового мистецтва у контексті виконавської школи. Проведене дослідження ґрунтується на дослідженні досвіду виконавської діяльності видатного представника Одеської хорової школи Григорія Семеновича Ліознова, чиї професійні виконавські якості відображають рівень художнього професіоналізму даної школи. Мета такого дослідження дозволяє зосереджуватися на тих реаліях творчої біографії видатних хормейстерів і педагогів, які можуть стати оціночними критеріями диригентської майстерності. Даний підхід вказує на принципову відкритість цієї проблеми в контексті освітньо-музичного простору України та динаміки сучасного хорового виконавства.

Звертаючись до аналізу диригентсько-хорової виконавської діяльності видатних представників пігровської хорової школи, ми можемо вивчати феномен життєво-творчої спадкоємності, який передає ідеї К. Пігрова, Д. Загрецького, Г. Ліознова (а також провідних представників Одеської хорової школи) від покоління до покоління та постає системою художніх, технологічних та методичних установок та правил, спрямованих на подальший розвиток музичного професіоналізму. Аналіз методичних основ даного унікального виконавського досвіду утворює ґрунтовний фундамент для подальшого удосконалення та розвитку диригентсько-хорової освіти. Саме тому, питання стильової еволюції Одеської хорової школи слід розглядати в контексті аналізу виконавської діяльності основних її представників, які значно вплинули на розвиток хорового мистецтва України.

Література

1. Бондар Є. М. Твори Миколи Леонтовича у виконавських традиціях Одеської хорової школи. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво. Київ: КНУКІМ, 2021. 4(2), с. 262-272.*

2. Бондар Є. М. Традиції виконання духовної музики світськими хоровими колективами Одеси. *Одеська хорова школа: традиції та новації* : матеріали Всеукраїнської науково-творчої конференції, присвяченої 145-річчю з дня народження К. К. Пігрова та 85-річчю кафедри хорового диригування. (12-13.11. 2021). Одеса: Астропринт, 2021. С. 82-85.

3. Бондар Є. М. Художньо-стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості : монографія. Одеса: Астропринт, 2019. 388 с.

4. Бутенко Л. М., Головіна В. І. Корифей Одеської хорової школи: Григорій Семенович Ліознов. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 298-303.

5. Ліознов Г. С. «Нова музика» у репертуарі хору Одеської консерваторії. *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 376-379.

6. Одеській державній музичній академії імені А. В. Нежданової – 90 / [упор. Сокол О. В., Розенберг Р. М., Самойленко О. І. та ін.]. Одеса: Друк, 2003. 224 с., іл.

7. Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Пігров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. 444 с.

8. Пігров К. К. Керування хором. К. Держвидав. за ред. О. Мінківського. 1962. 202 с.

9. Пігров К. К. Хорова культура і моя участь у ній (автобіографічний нарис за ред. А. П. Серебрі). *Одеська хорова школа: методичні засади, творчі портрети, не випадкові діалоги* : збірник методичних матеріалів, нарисів, статей / авт. кол.: К. К. Піг-

ров, Л. М. Бутенко, І. П. Верді [та ін.]; упоряд. та відп. ред. Є. М. Бондар; наук. конс. О. І. Самойленко. Одеса : Астропринт, 2021. С. 11-36.

10. Шатова І. Історичні та стильові основи одеської хорової традиції : монографія. Одеса : Астропринт, 2021. 204 с.

Information about autor:

Shatova Iryna Oleksandrivna,

Ph. D. in History of Arts,

Associate Professor at the Department of Choral Conducting

The Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

63, Novoselskogo str., Odesa, 65023, Ukraine